ערד ציטערנישן און זייערע אורזאכן

(שלוס פון זייט 7)

זען אליין אויסארבעטן אויסגאנג קאנאלן פאר די גאנז וואס זיי אנטהאלטן, און אפט פאסירט עס, אז איידער אזא אויסגאנג פונקט ווערט אויסגעגראבן צייטערט אויף די ערד ארום און ארום. דאס איז א ערדציטערניש.

ביי אזא אויפציטערונג קומט פאר ניכטונג אפילו ווען דער ציטער איז שוואך, אבער ווען ער איז שטארק, ווי לאמיר זאגן אן ערדציטערניש אין סאן־פארנציסקא אין יאר 1906, ווערן בעיידעס ארונטערגעריסן און פייערן ברעכן אויס, די פייערן זיינען א רעזולטאט פון עלעקטרישע דראטן, וואס זיי־נען איבערגעריסן געווארן.

ווען אן ערדציטערניש ווארפט צוריק די כוואליעס פון ים אויף א געוויסע שטרעקע, קערן זיי זיך געוויינלעך אום מיט אזא קראפט, אז זיי פארפלייצן די ברעגן. אין דער ליסאבאן ערדציטערניש, למשל, וואס איז פארגעקומען אין יאר 1755, זיינען פילע טויזנטער מענשן דער־טרונקען געווארן פון די כוואליעס פון ים, וואס האבן זיך אויפגעהויבן פון עק־ציק ביז אכציק פוס. די פארניכטונג האט אנגעהאלטן בלויז צוויי מינוט. אין אר־קא אויפ'ן מערב'ריקן ברעג פון זיד אמע־ריקע זיינען שיפן פארטראגן געווארן א מייל די ווייט. אין ים ארויס, ווען די כוואליעס האבן זי צעבוישעוועט בשעת אזא ערדציטערניש.

אויף נידעריקע ברעגן, ניט ווייט פון ים, אדער אויף פלאכן לאנד, ווערן פון ערדציטערנישן פאראורזאכט פיעל זומ־פען, און אפילו טייכן ווערן געבאגן. דאס האט מען געקאנט זעען אין נין מאדריד, מיזורי, וואו אן ערדציטערניש איז פאר־געקומען אין יאר 1811.

דער איינציקער אינסטרומענט, וואס קומט צוניץ אין דעם פארצייכענען די שטארקייט און די לייגע פון די ערדציט־ערניש איז פארגעקומען אין יאר 1811.

דער איינציקער אינסטרומענט, וואס קומט צוניץ אין דעם פארצייכענען די שטארקייט און די לייגע פון ערדציטערני־שען איז דער סייסמאגראף. דער דאזיקער אינסטרומענט מעסט אפ און פארצייכנט אמאל ביז וואנען זיי האבן דערגרייכט. עס באשטייט פון א פענדעלום, וואס איז אזוי ארויסגעשטעלט געווארן, אז ער גע־פינט זיך אין א שטייענדיקן צושטאנד, ווען די ערד הויבט זיך אן שאקלען. א פען אדער אן אנדער אינסטרומענט צו פארצייכענען, שטרייכט אונטער א קנסיל אפיר די וויבראציעס פון דער ערד, אפי־לו ווען מענשן אויף דער אויבערפלאך פילן זיי גארנישט.

צו קאן מען זיך אויסהיטן פון אומ־גליק? — אויף דער פראגע האט די ווי־סענשאפט כמעט ניט קיין פאזיטיוון ענט־פער ניט געגעבן. פונקט ווי דער אמאלד־קער, וואס איז געווען הילפלאז אין אזא פאל, אזוי כמעט איז דער היינטיקער מאדערנער מענש, עס העלפן אים ווייניק קער טעטיקייט.

איר קאָנט אויסמיידן וואלד-שריפות

איד קויפט אפ אלטן גוי און ווערט נתעשר

א ווילנער ציטונג שרייבט פאלגנדע אויסערגעוויינלעכע געשיכטע מיט א אי־דישן אריטמן דארפס הענדלער, וועלכער איז פלוצים, גאר אומגעריכט אן עושיר גע־וואָרן.

אין דעם שטעטל סקידעל האט גע־וואוינט מ. באיארסקי, וועלכער פלעגט מיט א ביליקן פערדל אומפאהרן אין די ארומיקע דערפער אויסקויפן פארשיידענע זאכן ביי די פויערס. איז באיארסקי מיט א שטיקל צייט צוריק געקומען אינ'ם דארף ליניאָ. דארט האט אים אפגע־שטעלט א פויער, בארטאשעוויטש, און געפרעגט: אויב ער קויפט אלטווארג?

— איך קויף, — האט דער איד זיך אפגערופן — האסט עפעס צו פארקויפן?

— איך האב אן אלטע, גאר אלטע אבער גאנצע פעל — האט בארטאשעוויטש גע־ענטפערט — און איך וועל זי דיר פאר־קויפן אויב דו וועסט צו שטימען צו מאכן דעם מסחר אונטער די אויגן. דו וועסט הייסט עס פריער די סחורה ניט אנקוקן.

דער איד האט געטראכט, אז א פעל, וועלכע זי זאל ניט זיין, איז דאך עפעס ווערט, און האט געשלאסן דעם געשעפט פאר צוואנציק זלאטים, וועלכע ער האט באצאלט במזומנים.

— און איצט לאמיר שוין זעען די סחורה, וואס איך האב איינגעהאנדעלט,

— האט באיארסקי געפאדערט, און דער פויער האט אים ארייננגענומען אין הויז, צוגעפירט צום אויוון, און אנצייגנדיק אויף אן אלטן פויער, וואס איז געלעגן אויף דעם אויוון, האט ער געזאגט:

— אט האסטו דיר דיין אלטע פעל, דאס איז מיין טאטע!

דער איד איז געבליבן שטיין א צע־מישטער, א זון פארקויפט זיין פאטער אלס אן אלטע פעל, וואו איז עס געהערט געווארן אזא זאך! באיארסקי האט ניט לאנג געטראכט און געזאגט: "גוט, גע־שעפט איז געשעפט. איך נעם אים צו!"

דער אלטער פויער האט אויף זיך פא־מעראך ארויפגעצויגן זיין אלטן קאזשוך (פערין) און ווענדנדיק זיך צום אידן האט ער געזאגט: "קום, דו וועסט קיין חרטה ניט האבן".

ער איז ארויס פון שטוב, ארויפגעזעצט זיך אויף באיארסקיס וואגן און זיי זיינען אוועקגעפאָרן.

קומענדיק אהיים האט באיארסקי דעם אלטן גוי געגעבן עסן און אים אויסגע־בעט א געלעגער צו שלאפן. ער האט זיי־ער שטארק רחמנות געהאט אויפ'ן זקן, און ער האט געוואלט אז דער אלטער זאל זיך פילן באקוועם און היימיש.

אויף מארגן פרי האט דער אלטער גוי געהייסן באיארסקי'ן שפאנען זיין פערד און פארן מיט אים צום נאטאריוס.

— איך בין ניט ארים — האט דער אלטער גוי געזאגט, — איך האב א גרוי־סע שטיק לאנד, א גאנצן מאיאנטעק, און איך וועל עס דיר אוועקגעבן אין ארענדע צו לחכעים מיין זון, וועלכער האט מיך שטענדיק שלעכט באהאנדלט און ענד־לאך פארקויפט פאר אן אלטע פעל.

נאכדעם ווי אלעס איז געווען פארמאל־נע אפגעשריבן אין דער אלטער בארא־טשעוויטש מיט'ן אידן אוועקגעפאָרן אין דארף איבערצוגעבן דעם אידן זיין פאר־מעגן.

דער יונגער בארטאשעוויטש דערזעענ־דיק זיין אלטן טאטן מיט באיארסקיס, האט זיך אפגערופן:

— וואס, דו האסט מיר צוריק גע־בראכט די אלטע פעל? פע, דאס איז גאר ניט פיין. חרטה איז ניט מעשה סוחר!

ווען ער האט אבער דערהערט וועגן וואס עס האנדלט זיך, איז דער זון געווא־רען אן אויפגעקאכטער. ער האט דעם טא־טען געסטראשעט מיט אלערליי סטרא־שונקעס, אבער קיין זאך האט ניט געהאלפן. דער אלטער האט זיך געהאלטן ביי דאס זייניקע, אז ער גיט איבער זיין מא־יאנטיק דעם אידן.

דער זון האט אבער פרייוויליק ניט גע־וואלט אפטרעטן דעם פלאץ, און באיאר־סקי דער עניין איבערגעגעבן אין גע־ריכט.

די טעג איז פארגעקומען דער פראצעס, און דער ארימער באיארסקי האט געקראגן די פולע רעכט אויף בארטאשעוויטשעס גוט.

דער אלטער בארטאשעוויטש האט א גוטע היים ביים אידן, און איז צופריד, וואס דער זון האט אים פארקויפט אלס אן אלטע פעל.

רבנים ביים פוילישן פרעמיער

פון ווארשע מעלדעט מען:

דער פרעמיער סלאוועק האט אויפגע־נומען א דעלעגאציע פון דער "אגודה". די דעלעגאציע איז באשטאנען פון הרב לעווין פון רזשעשאוו, הרב שאפירא, הרב שוב פון ווילנע, און געוועזענער סענא־טאר, אשר מענדעלסאן.

הרב לעווין האט אין נאמען פון דער דעלעגאציע געהאלטן א לענגערע רעדע, אין וועלעכר ער האט באריכט די איצ־טיקע עקאנאמישע לאגע פון די אידן אין פוילן, דעם מצב פון די קהלות, די רבנים וואלן אין ווילנע, לובלין און אנדערע שטעט, געבעטן קרעדיטן פאר די ארטא־דאקסישע קאאפעראטיווע בענק, און א גאנצע רייע אנדערע אקטועלע פראגן, וואס זיינען נוגע דער "אגודה".

גראָסערי לייט, דעליקאטעסן און דזשענעראל סטאָרס
אויפמערקזאם
מיר האבן איצט דערהאלטן פיר קאר־לאדס פרישע, דעם סעזאנס
שמאלץ הערינג
בארלס און האלבע בארלס
שרייבט אדער טעלעפאנירט פאר פרייזן
WEIDMAN BROS. LTD.
WHOLESALE GROCERS
244 Jarvis Avenue, Winnipeg

ZAM-BUK
גלעט די וואונדן און פארמיידט בלוט פארגיפטונג
Ointment 50c Medicinal Soap 25c

יוסף לודוויק, 60 ראבינסאן סט., געשטאָרבן לעצטן שבת

יוסף לודוויק, פון 60 ראבינסאן סטריט, איז געשטאָרבן לעצטן שבת אין עלטער פון 46 יאר. דער פארשטאָרבענער איז געקומען קיין ווינניפעג מיט יאָרן צוריק, פון בראד, גאליציע. ער איז געווען א קלאוקמאכער.

דער פארשטאָרבענער האט איבערגע־לאזט זיין פרוי רחל, און זעקס קינדער, אין עלטער פון פיר ביז אכצן יאר. א גרוי־סער עולם האט אים באגלייט צו זיין אייביקער רו. ער איז באערדיקט געווארן אויף דעם שערי צדק בית עלמין. זיינע געווע־זענע צאלרייכע פריינט און קרובים ווי אויך זיינע געוועזענע באקאנטע, דריקן אויס זייער הארציקסטן מיטגעפיל צו זיין פרוי, און קינדער און צו דער גאנצער משפחה אין זייער שווערן פארלוסט.

מרס. שניידער ע"ה

צו איר טאכטער מרס. ווארסא און צו דער גאנצער פאמיליע דריקן מיר אויס אונזער מיטגע־פיל אויף דעם פארלוסט פון זיי־ער מוטער. מיר וונשן זיי גע־טרייסט צו ווערן און מער פון קיין צער ניט וויסן.

בנות ציון פרי לאָאָן אסס'ן

חיים רויטבלאט ע"ה

צו זיינע אנקלס און מומעס און צו זיין גאנצער משפחה, דריקן מיר אויס אונזער טיפסטן מיטגעפיל אין זייער טראגישן פארלוסט. מיר ווינשן זיי גע־טרייסט צו ווערן און מער פון קיין צער ניט וויסן.

בנות ציון פרי לאָאָן אסס'ן

שיינדל ברזקלער ע"ה

מיר דריקן אויס אונזער טיפ־סטן מיטגעפיל צו ברודער ס. ד. ברזקלער און צו דער גאנצער משפחה אויף דעם פארלוסט פון זייער ליבער מוטער. המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

אידישע פריינט לאדזש

סלאָווע קלעמפנער ע"ה

מיר באדויערן מיט אייך צו זאמען, מאן, קינדער און משפחה אייער גרויסן פארלוסט. המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

מר. און מרס. ל. פאמין
און פאמיליע

יוסף לודוויג

די אינדוסטריעלע יוניאָן פון נאָדל פאד ארבעטער אין ווי־נניפעג דריקן אויס זייער מיטגעפיל צו דער פאמיליע לודוויג, צו דער פרוי רחל, און די קינדער, אויף דעם פארלוסט פון זייער מאן און פאטער. די קלאוקמאכער וועלן שטענדיק געדיינקען יוסף לודוויג וועלכער איז געווען באליבט און געשעצט ביי אלע אר־בעטער. ספעציעל זיינען געריכט די ארבעטער פון "איטאנס שאפ" צווישן וועלכע יוסף לודוויג האט געארבעט. זיי ווינשן דע־ר פרוי און קינדער צו זיין געטרייסט.

אינדוסטריעלע יוניאָן פון נאָדל פאד
—ווינניפעג

באשטעלט אייערע
לשנה טובה
קארדס
אין
"דאָס אידישע וואָרט"
גרעסטער און שענסטער
אויסוואל
165 Selkirk Ave. Phone 52 213